

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

В. А. Захожай

ВСТУП ДО АСТРОФІЗИКИ ТА КОСМОГОНІЇ

Навчальний посібник

Рекомендовано Міністерством освіти і науки,
молоді та спорту України

Харків – 2012

УДК 52:550.2(075.8)
ББК 22.63+22.68я73
З-38

Рецензенти:

доктор фізико-математичних наук, завідувач відділу космічної радіофізики Радіоастрономічного інституту НАН України, професор **Мінаков А. О.**;

доктор фізико-математичних наук, завідувач кафедри аерокосмічної геодезії Національного авіаційного університету, професор **Железняк О. О.**;

доктор філософських наук, професор Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна **Пугач Б. Я.**

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України
як підручник для студентів вищих навчальних закладів
(Лист від 1 лютого 2012 р. № 1/11-1305)*

Захожай В. А.

З-38 Вступ до астрофізики та космогонії : навч. посібник. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – 208 с. – Іл. 98. Табл. 1. Бібліогр. : 80 назв.

ISBN 978-966-623-940-5

Навчальний посібник містить основні загальні положення та проблеми астрофізики і космогонії. Проблеми розглянуті у контексті побудови сучасної астрономічної картини світу. У складі посібника міститься перелік рекомендованих для вивчення літературних джерел та інше.

Посібник призначений для студентів вищих навчальних закладів.

УДК 52:550.2(075.8)
ББК 22.63+22.68я73

ISBN 978-966-623-940-5

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2012

© Захожай В. А., 2012

© Будник О. В., макет обкладинки, 2012

ЗМІСТ

Передмова	4
Розділ 1. Визначальна роль астрофізики і космогонії у побудові астрономічної картини світу	7
1.1. Предмет і задачі та засоби і методи астрономічних досліджень	7
1.2. Місце астрофізики і космогонії серед розділів астрономії	9
1.3. Специфіка методів дослідження астрофізики і космогонії	11
1.4. Зв'язки астрофізики і космогонії з іншими розділами астрономії та науками	16
1.5. Короткий нарис будови Метагалактики	18
Розділ 2. Формування уявлень про місцеположення людини у Всесвіті	23
2.1. Необхідність астрономічних спостережень у давнину	23
2.2. Докоперниківський розвиток уявлень про будову Всесвіту	25
2.3. Новий світогляд епохи Відродження	33
2.4. Зародження і перші досягнення астрофізики і наукової космогонії	40
2.5. Астрономія ХХ і ХХІ століть	44
2.6. Основні етапи розвитку астрономії в побудові картини світу	51
Розділ 3. Кінематика космічних тіл	57
3.1. Видимі положення і рух небесних світил	57
3.2. Визначення відстаней до космічних об'єктів і їх просторових рухів	66
3.3. Істинний рух Землі у космічному просторі	72
Розділ 4. Класифікація і еволюція космічних тіл	83
4.1. Базові засоби і методи дослідження планет, зір і субзір	83
4.2. Різноманітність космічних тіл	95
4.3. Фізичні принципи, що визначають класифікацію і еволюцію світил	109
Розділ 5. Зоряні і планетні системи	122
5.1. Кратні зорі і субзорі	122
5.2. Планетні системи	130
5.3. Зоряно-субзоряні скупчення	134
5.4. Галактики	137
Розділ 6. Структура Метагалактики	147
6.1. Структура Нашої зоряної системи	148
6.2. Місцева група галактик	159
6.3. За межами Місцевої групи	166
Розділ 7. Еволюція Всесвіту та його складових	177
7.1. Космологічний базис для космогонії	177
7.2. Перші об'єкти Всесвіту	180
7.3. Виникнення і еволюція галактик	182
7.4. Походження і еволюція зоряних та планетних систем	185
7.5. Короткий нарис загального розвитку Всесвіту	189
Предметний покажчик	198
Література	203
Кольорові рисунки I-LXIII	